

ประเพณีตานหัวหิงไฟพระเจ้า

“หัว” คือ ฟืน ที่นำมาเป็นเชื้อก่อไฟ

“หิง” คือ การผิง ล้านนาไทยเรียกการผิงไฟว่าหิงไฟ หิงแดด คือ ผิงแดด

พระเจ้าเป็นคำพูดที่กล่าวถึงพระผู้ศักดิ์สิทธิ์ที่ให้ความสุข ให้ความสวัสดิ และสั่งสอนให้พ้นทุกข์ ในที่นี้หมายถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ประเพณีตานหัวหิงไฟพระเจ้านั้น เกิดขึ้นเพราะเหตุผลทางภูมิศาสตร์ของล้านนาไทย ว่าในสมัยโบราณนั้น มีอากาศหนาวจัดมากเพราะบ้านเมืองยังมีป่าไม้อุดมสมบูรณ์ ต้นไม้ขึ้นหนาแน่น

ความชื้นจึงสูง ทำให้อากาศในหน้าหนาวมีความชื้น หมอกเหมยน้ำค้างตกมากในฤดูหนาว จังหวัด เชียงใหม่-เชียงรายจะหนาวที่สุด มีหมอกเหมยที่เรียกกันว่า “เหมยขาบ” ซึ่งตกในหน้าหนาว กลางคืน มีลักษณะแข็งคล้ายลูกเห็บติดอยู่ตามหญ้า พอสายๆประมาณ 10-11 นาฬิกาจึงค่อยละลาย ไป โดยเหตุผลทางภูมิศาสตร์ที่มีอากาศหนาวจัดจึงเกิดประเพณีตานหั่วหิงไฟพระเจ้าที่นิยมทำกัน ตามวัดในชุมชนล้านนาไทยมาช้านาน

ประเพณีตานหั่วหิงไฟพระเจ้า คือ การนำเอาฟืนมาเผา เพื่อให้พระพุทธรเจ้าได้ผิงไฟ จัดขึ้น ในช่วงเดือน ๔ เหนือ หรือประมาณเดือนธันวาคมถึงมกราคม ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำของเดือน เป็นช่วงที่ มีอากาศหนาวเย็น ชาวล้านนามีความเชื่อว่าพระพุทธรเจ้าหรือพระพุทธรูปในวิหารก็รู้สึกถึงความหนาวเย็นเช่นเดียวกับคนเรา จึงร่วมกันหาไม้ฟืนมาจุดเผาผิงไฟให้เกิดความอบอุ่น ประเพณีนี้เป็น ประเพณีที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับบริบททางสภาพแวดล้อม เนื่องจากในดินแดนล้านนาเป็นพื้นที่ ที่มีความหนาวเย็นมาก รวมถึงมีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ ต้นไม้ขึ้นหนาแน่น และมีความชื้นสูง การผิงไฟ นอกจากจะให้ความอบอุ่นแก่ร่างกายแล้ว ยังขับไล่ความชื้นในอากาศที่เป็นสาเหตุของการเจ็บป่วย

เหตุที่เกิดประเพณี

1. พระสงฆ์ต้องการทำเป็นพุทธรูปบูชา มีความเชื่อในลักษณะสมมุติว่า พระพุทธรูปก็หนาวเหมือนกัน จึงทำหั่วฟืนมาจุดไฟให้ผิง เพื่อให้คลายหนาว
2. ต้องการให้ประชาชนศรัทธาที่มาทำบุญได้ถือโอกาสผิงไฟ ผ่อนคลายความหนาว เพราะได้รับไออุ่นจากไฟ
3. สร้างศรัทธาความเชื่อให้เกิดขึ้นแก่ประชาชน เพื่อจะช่วยสร้างสรรค้วัดวาอารามให้เจริญรุ่งเรืองขึ้น
4. สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นแก่พระสงฆ์ และศรัทธาประชาชนในการร่วมมือกันจัดทำ
5. สร้างสัญญาณในการตื่นขึ้นเพื่อเตรียมอาหารและไทยทาน นึ่งข้าว หุงข้าว ตั้งแต่เช้า เพื่อที่จะมาวัดให้พร้อมเพรียงกัน

ความดีและความเสียหาย

ความดี คือทำเป็นพุทธบูชา และช่วยให้ความอบอุ่นแก่ประชาชนผู้มาทำบุญ เพราะบางคนไม่มีเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มเพียงพอ ส่วนความเสียหายนั้น เป็นการทำลายป่าเพราะลัทธิไฟพระเจ้านี้ต้องใช้ไม้มาก ในสมัยโบราณไม้มีมากต้นไม้มีทุกแห่ง ประชาชนหาได้ง่ายแต่ในปัจจุบันไม้หาได้ยากเพราะคนใช้มากขึ้น การนำเอาไม้ในป่ามาทำฟืนก็ก่อปัญหามากมายแล้วหากทุกวัดจะทำลัทธิไฟพระเจ้าอีก คงไม่เป็นผลดีต่อบ้านเมืองอย่างแน่นอน อนึ่งในสมัยปัจจุบันประชาชนมีธุรกิจนอกบ้านมากและแห่งการเรียน การทำงาน การค้าขายไปสร้างที่อื่น วัดได้ลดบทบาทสำคัญลงไปมาก ประชาชนได้เข้าไปอาศัยบริการของวัดน้อยลง การทานลัทธิไฟพระเจ้าจึงขาดความนิยมไป ถึงแม้กระนั้นวัดในชนบทของล้านนาไทยยังนิยมทำกันอยู่เพื่อปฏิบัติค่านิยม คือ การบูชาพระพุทธรูปด้วยการนำฟืนมาจุดถวายให้ผิงไฟในหน้าหนาว และเป็นการรักษามรดกทางประเพณีให้เป็นไปนานเท่านั้น

วิธีการทำลัทธิไฟพระเจ้า

เมื่อเทศกาลมาถึง เจ้าอาวาสของวัดนั้นจะสั่งให้พระภิกษุสามเณรลูกศิษย์ของท่านไปหาหัวหรือฟืนตามป่า เลือกเอาไม้ที่มีสีขาวให้ถ่านดี ทนทาน ไม่แตกเวลาก่อไฟ และหาได้ง่ายในท้องถิ่น ไม้ที่นิยมนำเอามาทำฟืนสำหรับผิงพระพุทธรูปเจ้านั้นคือ

1. ไม้คนทา หรือไม้ชิงชี เป็นไม้ลักษณะเป็นเถาและเนื้อในสีขาว ขึ้นในป่าบริเวณป่าละเมาะ ใกล้เชิงเขา
2. ไม้โมกมัน หรือมูกมัน เป็นไม้ยืนต้น เนื้ออ่อน สีขาว
3. ไม้โชค หรือสะคร้อ เป็นไม้ยืนต้นผลกินได้ เป็นไม้สีขาว ให้ถ่านดีมากชาวบ้านนิยมนำมาเผาถ่าน
4. ไม้มะขาม เป็นไม้ยืนต้นข้างในสีขาว นิยมรานกิ่งลงมาเหลือแต่ต้นไว้เพื่อให้ออกกิ่งใหม่ เป็นไม้เนื้อในสีขาว

กรรมวิธีทำหัว

1. ตัดไม้ นำมากองไว้ที่ลานกว้าง
2. ถากเอาเปลือกไม้ออกทุกส่วน
3. ตัดทอนให้ได้ขนาดยาว 1 วา
4. ไม้ขนาดเล็กยาว 1 ศอก
5. นับไม้ทำพระชนม์ของพระพุทธเจ้า 80 คูน
6. ผูกไว้เป็นมัดๆ ตามขนาด

จากนั้นช่วยกันแบกหามเข้าสู่วัดนำมาไว้ที่ลานข้างวิหาร หรือที่ลานนาเรียกว่า “ช่วงแก้วทั้งสาม” “ช่วงแก้วอาราม” แล้วจัดการสุมกองหลัว ก็ทำเป็นซุ้มสองกอง เอาไม้ขนาดเล็กสุมเข้าใน เอาไม้ขนาดใหญ่สุมข้างนอก เรียงกันเป็นวงกลม ขนาด 1 วา มี

การใส่ “หมากสะโพก” ไม้ประทัด หรือไม้ระเบิด สอดเข้าไปด้วย สะโพกหรือไม้ระเบิดนี้ใช้ไม้ไผ่ ราง หรือไม้บังตัดปิดหัวเป็นท่อน อาจเป็น 2 ท่อนบ้าง 3 ท่อนบ้าง ใส่สะโพกประมาณ 4-5 ชุด เตรียมไว้สำหรับเผาต่อไป

ถวายหลัวหิงไฟพระเจ้า

ผู้มีศรัทธาทำพินถวายพระพุทธเจ้า สำหรับผิงหน้าหนาวนี้ ต้องปฏิบัติ ดังนี้

1. เตรียมทานข้าวตอกคอกไม้

2. พินที่จะถวายตัดเป็นท่อนยาวประมาณ 1 วา ผูกติดกัน 1 มัด

3. อาหารถวายพระสงฆ์ต้องถวายตอนเช้าหรือเพล ถ้าถวายตอนเย็นไม่ต้องถวายอาหาร พร้อมนำเครื่องสักการะไปวัด ไหว้พระ รับศีลจากพระสงฆ์ แล้วกล่าวคำถวาย โดยตั้งโม 3 จบ แล้วกล่าวคำถวายดังนี้

อิมัง ภันเต สะปริวารัง กัณฐ ติรัตนัสส โอโณชยามะ สาธุ โน ภันเต ติรัตนัง ปฏิปุเชตุง สังวัตถุ อัมहा กัง ทิฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ ข้าแต่พระรัตนไตรเจ้าแก้วสามประการ บัดนี้ข้าทั้งหลายขอถวาย ทาน หลัวพินกองไม้ เพื่อให้เป็นที่ไหว้และบูชา แด่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตนเป็นต้นแรกเกล้า ศาสนา ทั้งพระธรรมนวลโลกุตระ พระมหาสังฆะบุญเขตเป็นปฐมเหตุแห่งบุญกุศล ขอถวายทานเป็น มหาผล เมื่อถึงกาลละเดือนสี่ ทานข้าวจีข้าวหลาม ข้าวใหม่งามสะอาด ที่ผู้ข้าหากได้กระทำมา ขอ พระรัตนผ่านแผ้วพระยศแก้วสามองค์ ได้รับเอากัณฐมงคลหลัวพิน อันประเสริฐหือเกิดหิตานุหิตะ เป็นสุขะ ประโยชนะแก่ข้า ที่ได้มาน้อมหน้าถวายทาน ขอเป็นบุญกุศลมหาศาลเที่ยงแท้ トラบ อันเข้าสู่มหานิพพานา จังแต่เทอญ

จากนั้นนำเอาฟืนเข้าประเคนหน้าพระพุทธรูปองค์ประธานเป็นเสร็จพิธี บางแห่งอาจเอากวดยดอกไม้ หรือสวดยดอกไม้เข้าประเคนพระสงฆ์ ขอให้ท่านให้พรในฐานะตัวแทนของพระรัตนตรัย

การเผาบูชา

เวลาประมาณตีสี่ตีห้า สมภารหรือเจ้าอาวาส จะเป็นผู้จุดก่อกองไฟหลัวหิงไฟพระเจ้าขึ้นเป็นคนแรกพร้อมกับให้ตีฆ้อง 3 รา เพื่อประกาศแก่ประชาชนที่อยู่ตามบ้านเรือนให้ได้ยินเสียงและร่วมอนุโมทนาด้วย หลังจากการก่อกองไฟหลัวหิงไฟพระเจ้าไปสักพัก เมื่อไฟติดลุกโพล่งขึ้นจะเผาต้นไม้ไผ่ที่ปักชุกไว้นั้น เกิดระเบิดขึ้นเสียงดังตูมตาม จะเป็นเครื่องเตือนให้ประชาชนผู้หลับใหลให้ตื่นขึ้นมาหุงต้ม นึ่งข้าวนึ่งปลา เตรียมอาหารมาวัด กินกันทุกครัวเรือน

การถวายหลัวหิงไฟพระเจ้า หรือการทำบุญหรือไม้มาจุดบูชาพระพุทธรูปนั้น เป็นกุศลโอบายแห่งการฝังไฟของพระสงฆ์และประชาชนในฤดูหนาว เป็นการให้ความอบอุ่น บรรเทาความหนาวของประชาชนในภาคเหนือของไทยมาช้านาน

แต่ปัจจุบันประเพณีตานหลัวหิงไฟพระเจ้าเหลืออยู่เพียงไม่กี่แห่งส่วนมากจะเป็นวัดที่อยู่ตามชนบทห่างไกล และสามารถเสาะหาฟืนได้ง่าย ประเพณีนี้มักจะทำควบคู่ไปกับประเพณี “ตานข้าวลั่นบาตร” เพื่อบูชาแม่โพสพ และตานข้าวใหม่ให้แก่วัด บางแห่งก็เรียกรวมว่าเป็นประเพณี “ตานข้าวใหม่-หิงไฟพระเจ้า” หลังจากสิ้นเดือน ๓ เหนือหรือประมาณเดือนธันวาคม พระ เณร และโยมวัด จะพากันออกไปหาฟืนในป่า เพื่อเตรียมไว้สำหรับตานหลัวหิงไฟพระเจ้าในเดือนสี่เป็ง

ตานหลัวหิงไฟพระเจ้าเป็นงานบุญแห่งการร่วมแรงร่วมใจของฆราวาสทั้งหมู่บ้านและพระสงฆ์ที่จะต้องหาไม้หลัวมารวมกันให้มากๆ ส่วนการหิงไฟพระเจ้าคือการเผากิเลสตัณหา ปลดปล่อยทุกข์ปลดปล่อยโศกให้หมดไปกับกองไฟ เปรียบเทียบง่ายๆ เหมือนกับการฝังไฟให้คลายหนาว

ที่มา : มณี พะยอมวงศ์ . (2529) . ประเพณีสิบสองเดือนล้านนาไทย. ส.ทรัพย์การพิมพ์ .